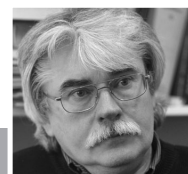

100 év
A TRIANONI MAGYARORSZÁG
KÉPES TÖRTÉNETE

Kossuth

100 esztendő története – képekben elbeszélve

Szakály Sándor
(1955, Törökökpány)
hadtörténész, egyetemi tanár,
az MTA doktora.

Pritz Pál: *100 év. A trianoni Magyarország képes története*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2020.

„Hosszú” avagy „rövid” volt-e a huszadik század? Most megjelent kötetének első fejezet-címében teszi fel ezt a kérdést Pritz Pál, a két világháború közötti Magyarország történetének ismert és elismert kutatója. A magyarság számára tragikus trianoni békediktátum – amely hivatalosan természetesen békeszerződésnek neveztetik – 100. évfordulója alkalmából közreadott munkája a tudomány szigorú kritériumai szerint, de az olvasók érzelmeit és érdeklődését is figyelembe véve ad képet a „mi huszadik századunkról”.

Pritz Pál jól érzékelt és érzékeli, hogy a jelentős jegyzetapparátussal készült szakmunkák általában a szakmai érdeklődők egy részét foglalkoztatják csak – nem egy esetben éles vitákat is indukálva –, de a nagyközönség ingerküszöbét többnyire alig éri el. A színvonalas tudományos-ismeretterjesztő feldolgozások (sok korabeli fotóval és dokumentummal „el látva”) viszont a nagyközönség számára is vonzóak lehetnek.

Vajon Trianon – és mindaz, ami azután következett – mennyire ismert előttünk, mennyire foglalkoztat még bennünket? – tehetjük fel a kérdést, mert a témában készült különböző

felmérések igen csak vegyes képet mutatnak. A különböző korosztályok ismeretei, a téma iránti elkötelezettségük változó, de hallani szinte mindenki hallott róla.

Egy olyan tragikus esemény, mint a trianoni békediktátum aláírása – Versailles (Franciaország), Nagy Trianon palota, 1920. június 4. 16 óra 30 perc – gyakorlatilag meghatározta a huszadik századi Magyarország történetét, és alapvetően kijelölte fejlődésének lehetőségeit. Nyugodtan mondhatjuk: napjainkig érezteti hatását.

Hogy miért? Erre is választ kapunk Pritz Pál szép kivitelű, képes krónikájából. A szerző úgy vélhette, hogy a kor eseményeit, politikusait és művészeit bemutató fotók, rajzok valamint a dolgok háttérét is megvilágító korabeli dokumentumok közreadása (értő összekötő szöveggel és elemzéssel) eligazíthatja az olvasót a sok kanyarral, tragédiával tarkított magyar huszadik századról. A magyar huszadik századról, mert huszadik százada természetesen nem csak nekünk, de minden nemzetnek, népnek volt. Kinek jobb és szerencsésebb, kinek szomorú és tragédiákkal teli. Ha körbe tekintünk a világban, akkor elmondhatjuk: mi az utóbbiak közé tartoztunk/tartozunk.

Miért is alakult így, lehetett volna-e más a mi történetünk? Ez is kiderül a szerző munkájából. Pritz Pál a különböző történések bemutatása kapcsán szinte minden esetben alternatívát is megjelöl, de kényesen vigyáz arra is, hogy ne az utókor „most már mindent (?) tudunk a korabeli dolgokról” szemével próbálja meg láttatni az eseményeket.

Történeteket mutat be, és a lehetőségek adta keretek között meghatározó államférfiakról – azért olyanok is akadtak a magyar huszadik században –, politikusokról, véleményformálókról rajzol meg portrékat. Kritikát sem nélkülözve, de megértve az adott pillanat lehetőségeit szól Tisza István grófról, Horthy Miklósról, Bárdossy Lászlóról és még sokakról. Természetesen nem maradhatott ki a sorból a Rákosi rendszer, valamint annak működtetői sem. Ez utóbbiak tevékenysége – legalábbis én úgy vélem – nem sok jót hozott a magyar nemzet tagjai számára.

Ha voltak a huszadik századi magyar történelemnek felemelő pillanatai, akkor azok között 1956 októbere-novembere – a népfelkelés-forradalom-szabadságharc szűken vett 13 napja – az volt. Az 1950-es évek Rákosi rendszere által néppé „alacsonyított” magyarság ismét nemzetté vált. Olyan nemzetté, amely a különböző vélemények, ilyen-olyan megosztottság ellenére is egyetértett valamiben, amely röviden így foglalható össze: „Ruszkik, haza!” Ez a kívánság azokban a napokban úgy forrasztotta egybe a magukat magyarnak vallókat, mint 1920. június 4-e után a trianoni békediktátum elutasításának mindenki számára természetes volta.

Trianon 1945 után megismétlődött. A második világháború győztesei ugyanúgy jártak el Magyarországgal, mint az első világháború győztesei, de hogy mégse egészen olyan legyen minden 1947-ban, mint volt 1920-ban, még három települést a megalkuló/újraalkuló Csehszlovákiához csatoltak.

A határokon kívül rekedt magyarok helyzete pedig még rosszabb lett, mint a trianoni békediktátum után. Az 1950-es, 1960-as években még azt sem érezhették, amit a Horthy-korszakban igen: veletek vagyunk, figyelünk rátok, és mindent megteszünk azért, hogy ismét hozzánk tartozzatok.

Az ismét „hozzánk tartoztok” és „veletek vagyunk” álláspont a rendszerváltoztatás után fogalmazódott meg ismét. A magyar politikai élet szereplőinek többsége – sajnos voltak, és ami még sajnálatosabb, hogy napjainkban is vannak, akik ezt nem így gondolják – elfogadta ezt az álláspontot. Reálisan mérték fel ugyanakkor azt, hogy a Versaillesban, majd Párizsban aláírt békeszerződések – a párizsiti talán nevezhetjük így – nem felülvizsgálhatók. Az országhatárok csak akkor módosulhatnak, ha arra a mindenkori döntéshozóknak igénye és érdeke fűződik ahhoz. A jelek szerint Magyarországgal kapcsolatban erre azoknak, akik a közép- és kelet-európai rendszerváltoztatások idején ezt megtehették volna, sem igénye sem érdeke nem volt.

Magyarország megmaradt „trianoni Magyarországnak” – amelyet a két világháború közötti esztendőkből használatos térképeken általában Csonka-Magyarországnak tüntettek fel –, annak, amely a magyar nemzet számára nem kevés tragédiát hozott minden történéssel együtt. Ezeket a történéseket, múltunk minden elemét magunkénak kell vallanunk, mert történelmünkben a szép és a jó, a rossz és a tragikus is a miénk. Eleink, és a magunk cselekedeteit természetesen lehet kritikával illetni, az utókor bölcsességével „tanácsokat adni”, de egyet nem szabad: megfélemezni mindarról, ami velünk történt.

Pritz Pál alapos – néhány apró tévedést ugyan tartalmazó – munkája az én megítélésem szerint a fentebb leírtaknak is megfelel, és remélem így látják majd azok is, akik nemcsak a kezükbe veszik a könyvet, de el is olvassák. Érdemes!

Szakály Sándor